

STILTE, BEZINNING, VERBINDING

NIJKEASTER JORWERT

Lit ús in hûs fan stilte bouwe
mei muorren fan leafde
en in dak fan frede

Nijkleaster

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord van voorzitter Henk Kroes	3	Psalm: Waar liefde woont	24
Bezinning	4	Nijkleaster: verbonden met Tsjerkepaad en Jabikspaad	26
Een interview met de initiatiefnemers van Nijkleaster: Hinne Wagenaar en Sietske Visser.		Verbinding	28
ABC van Nijkleaster	8	Twee vrijwilligers vertellen over hun inzet en motivatie om zich in te zetten. „Nijkleaster is voor mij de kerk van de toekomst.”	
Gebod: lepenje my	10	Gedicht: Hûs om stil te wurden	30
‘Het voelde als thuiskomen’	12	Kerk, kroeg, klooster	32
Reacties van deelnemers.		Preek	34
Van Oldeclooster naar Nijkleaster	14	Effata: Ga open!	
Waarom is juist Oldeclooster gekozen als ‘vertrekplaats’ voor Nijkleaster? En wat moeten we verstaan onder de Friese kloostertraditie? Een beschouwing.			
God fan fier en hein ús Heit	18		
Op verkenning in de Greidhoek	20		
Nijkleaster staat voor rust, bezinning, op adem komen. Precies ook de kwaliteiten die de omgeving de bezoeker te bieden heeft.			

Afbeelding Klaas Koopmans

Henk Kroes - voorzitter bestuur Stifting Nijkleaster

VOORWOORD

In het voorjaar van 2012 vroeg Hinne Wagenaar mij om voorzitter te worden van het bestuur van Nijkleaster. Ik had voor mijzelf besloten om geen nieuwe bestuursfuncties meer aan te nemen, maar achteraf ben ik blij dat ik gezwicht ben voor zijn verzoek. Ik zie het als een groot voorrecht dat ik deze nieuwe ontwikkeling van zo dichtbij mag meemaken en daar mee sturing aan mag geven. Nijkleaster is een inspirerend project dat in Jorwert, midden op het Friese platteland, in oktober 2012 van start is gegaan.

De keuze voor Jorwert is niet toevallig. Dat het dorp beroemd is geworden door Geert Mak is niet de belangrijkste reden. Er is vooral gezocht naar een historische plaats in een omgeving waar nog zoveel mogelijk rust heerst en waar het Friese landschap intens kan worden beleefd. Bovendien wil Nijkleaster niet op zich zelf staan, maar geworteld zijn in een bestaande geloofsgemeenschap. De protestantse gemeente Westerwert biedt daarvoor de basis.

In deze brochure wordt uitgebreid ingegaan op wat Nijkleaster is en wat het wil zijn. Een plek waar iedereen die daar behoefte aan heeft in alle rust tot bezinning kan komen. Om vervolgens, met nieuwe energie en inspiratie, de plek achter zich te laten.

De karakteristieke kerk van Jorwert is onze huidige uitvalsbasis, maar we zijn druk op zoek naar een onderkomen voor Nijkleaster, een kloostergebouw waar we ook groepen en individuele personen voor korte of langere tijd kunnen ontvangen.

Achter de schermen zijn we hard bezig deze plannen verder uit te werken. Voor de uitvoering daarvan is veel geld nodig. We hopen daarbij brede steun te ontvangen van zowel particulieren alsook van kerken en parochies uit de wijde omgeving. Nijkleaster mag (en moet) van ons allemaal worden.

Henk Kroes, voorzitter bestuur Stifting Nijkleaster

**Protestantse
Kerk**

*Nijkleaster is een pioniersplek
van de Protestantse Kerk in Nederland*

Initiatiefnemers Hinne Wagenaar en Sietske Visser
over Nijkleaster, bezinning en Fryslân

‘HET KLOOSTERRITME GEEFT RUIMTE VOOR BEZINNING’

Door Berber Bijma

Hinne Wagenaar en Sietske Visser, het echtpaar dat aan de wieg stond van Nijkleaster, vindt bezinning ‘de APK voor de menselijke ziel’. Zo nu en dan even loskomen van dagelijkse bezigheden is pure noodzaak. ‘Hoe meer je jezelf voorbij rent, hoe armer je wordt.’ Het echtpaar Wagenaar-Visser over bezinning aan de hand van vijf stellingen.

I. BEZINNING IS IETS VOOR GELOVIGEN

Sietske: ‘Iedereen kan zich bezinnen, of je nu gelooft of niet. Neem ons eigen voorbeeld: vlak voor wij naar Kameroen vertrokken, stelden we ons de vraag: is dit wat we willen? We hadden twee kleine kinderen, losten elkaar soms af bij het tuinhekje. Nee, dit is niet wat wij willen, zeiden wij. We willen ons inzetten voor de samenleving. Dat was niet in de eerste plaats een geloofsstap, maar eerder een proces van bezinning over wat we met ons leven wilden.’

Hinne: ‘Dat is ook precies wat we met Nijkleaster beogen: een dijk zijn waarachter mensen zich even kunnen verschuilen om zich te bezinnen. Waarover

ook maar. De populariteit van vakanties in onze samenleving geeft aan dat die behoefte om afstand te nemen, heel sterk is. De uitdaging is of je die balans in je eigen leven kunt vinden.’

Sietske: ‘Sommige mensen nemen op zondagochtend een moment voor bezinning, anderen zoeken een ander moment of gunnen het zichzelf helemaal niet.’

Hinne: ‘Nijkleaster is er voor iedereen, religieus of niet. We hoeven elkaar de maat niet te nemen. Er blijken ook mensen van allerlei snit te komen: niet-religieuzen, moderne druiden, traditioneel gelovigen, mensen uit evangelische gemeenten.’

Over Hinne Wagenaar en Sietske Visser

Hinne Wagenaar en Sietske Visser zijn de initiatiefnemers van Nijkleaster. Ze deden inspiratie op voor een moderne kloostergemeenschap tijdens hun verblijf in Holden Village in Amerika (www.holdenvillage.org) en tijdens bezoeken aan het Schotse 'kloostereiland' Iona (iona.org.uk). Ook Kameroen, waar ze enige jaren woonden en werkten, droeg bij aan hun ideeën over gemeenschap. Hinne is predikant binnen de Protestantse Kerk en pionierpredikant voor Nijkleaster. Sietske is maatschappelijk werker. Het echtpaar woont in Jorwert en heeft drie kinderen.

Sietske: 'De overeenkomst is: mensen die op zoek zijn naar nieuwe vormen en die zich aangesproken voelen door onze kernwoorden stilte, bezinning en verbinding.'

II. BEZINNING IS EEN LUXE

Sietske: 'Geen luxe in de betekenis van drie keer met vakantie of een duur parfum. Maar wel een luxe in de zin dat je het jezelf moet gunnen en dat je er 'leef' voor moet hebben. Wie de stilte opzoekt, komt zichzelf tegen.'

Hinne: 'Van activiteiten als in Nijkleaster wordt wel gezegd: die navelstaarderij is alleen voor mensen die er de tijd en het geld voor hebben. Maar de kerkhervormer Luther zei: Hoe drukker ik het heb, hoe meer ik moet bidden. Vinden we de APK voor onze auto luxe of noodzaak? We onderhouden in ons leven van alles, hebben overal verzekeringen en keuringen voor, maar ziel,

geest en lichaam zijn vaak de sluitpost. Ik zie bezinning als noodzakelijk onderhoud.'

Sietske: 'Hoe meer je jezelf voorbij rent, hoe armer je wordt.'

III. NIJCLEASTER PAST IN EEN SPIRITUALITEITSHYPE DIE VANZELF OVERWAAIT

Hinne: 'Zitten wij op de flow van een hype of beantwoordt Nijkleaster aan een fundamentele behoefte? Die vraag stellen wij onszelf weleens. Het klopt: bezinnen, wandelen, de stilte zoeken - het zit in de lucht. We hebben de tijd mee. Dus is de vraag: houdt Nijkleaster op als de tijdgeest verandert? Ik denk het niet. Wat wij doen is - hopelijk - minder hype-achtig. Ik zie Nijkleaster niet als een project dat we 'nu even' doen. We hopen uit te groeien naar een fysieke plek waar mensen, ook voor een week of een weekend, kunnen schuilen. Als we zover zijn, zullen

we zeker minder onderhevig zijn aan een veranderende tijdgeest. Neem bezinningsplaatsen als Taizé in Frankrijk of Iona in Schotland. Beide zijn niet op een hype ontstaan en houden het al vele tientallen jaren uit. Dat zijn voorbeelden van initiatieven voor gastvrijheid en bezinning vanuit de protestantse traditie. Ik zie Nijkleaster meer in dát spoor dan als een typische uiting van de moderne spiritualiteitshype.'

IV. OM JE TE BEZINNEN HEB JE GEEN KLOOSTER NODIG

Sietske: 'Dat klopt. Je kunt op allerlei plekken de stilte zoeken en nadenken over je leven. Maar het voordeel van een klooster is dat je duidelijk de keus maakt om los te komen van je thuissituatie. Een paar jaar geleden heb ik een pelgrimspad in Limburg gelopen, van klooster naar klooster. Het is verrijkend om los te komen van je eigen context.'

Onderweg open je je gaandeweg voor dat waarnaar je op zoek bent. Dat is toch een duidelijke meerwaarde van een gebouw of speciale plek waar je naartoe gaat om je te bezinnen. En dat is ook wat Nijkleaster wil zijn: een plek waar mensen naartoe kunnen gaan die het nodig hebben om hun thuissituatie los te laten. Zij kunnen stappen in een tijdelijke gemeenschap van leven, bidden en eten.'

Hinne: 'Die regelmaat van het kloosterleven is van groot belang. Je stap in een ritme dat

houvast geeft. Op de boerderij waar ik opgroeide, gaven de koeien het ritme aan. Op het seminarium in Kameroen hadden we een timekeeper met een calling drum, die voor verschillende gebeurtenissen verschillende ritmes had.'

Sietske: 'Regelmaat geeft ruimte voor bezinning.'

Hinne: 'Het kloosterritme maakt dat je tijd en ruimte neemt voor jezelf, dat eigenlijk ook wel móet doen. Toen ik zelf op Iona was, realiseerde ik me: hier kan ik mezelf niet ontlopen.'

Sietske: 'Als je ruimte maakt voor jezelf en de ander, stel je je ook open voor God. In en rond een klooster loop je anders rond. Zelfs de harde wind voelt anders dan wanneer je van je huis naar de supermarkt loopt. Dan denk je misschien aan je boodschappenlijstje. In een klooster maak je ruimte om andere dingen te denken en te voelen.'

Hinne: 'Ik merk het tijdens de wandelingen van Nijkleaster op woensdagochtend en hoor

het ook uit de reacties van mensen. Je bent gevoeliger voor alles wat je ziet en hoort: de dieren in de wei, de voetstappen achter je. Mensen uit het dorp vragen me weleens wat ik allemaal vertel op zo'n woensdagochtend. Maar we praten maar heel weinig. De wandelingen zijn altijd volgens de drieslag stilte-bezinning-verbinding. Pas in het laatste deel praten we, de eerste beide delen nauwelijks. In de stilte proberen we ruimte te maken voor God. Stil zijn maakt ontvankelijk.'

V. BEZINNEN MOET JE ALLEEN DOEN

Hinne: 'Ja en nee. Een groep geeft structuur. Zelfs in de stilte ben je niet helemaal alleen.'

Sietske: 'Voor mij is het antwoord alleen maar: nee. Ik word een beter mens als ik in verbinding sta met anderen. De ander brengt mij op een hoger plan en ik voed de ander. Ik zou geen kluizenaar in een hutje kunnen zijn. De wisselwerking tussen God, de ander en mijzelf is mijn voeding. Voor mij is het leven altijd de driehoek tussen God, mens en gemeenschap.'

Hinne: 'De kernwoorden van Nijkleaster, stilte-bezinning-verbinding, moet je niet zien als een opgaande lijn. De verbinding is niet het einddoel waar stilte en bezinning

naartoe leiden. Zij zijn even belangrijk. Ik houd ervan om alleen te zijn, écht alleen. Geef mij maar een paar weken helemaal alleen om te schrijven en te bezinnen, heerlijk. Maar juist omdat ik weet dat het daarna weer anders is. In de traditie van het kloosterleven is de verhouding tussen individu en gemeenschap altijd onderwerp van discussie geweest. Je hebt mensen die de gemeenschap van het klooster zoeken, en mensen die zich daarvan afzonderen en een kluizenaarsbestaan leiden. Wie is de échte monnik? Voor ons is het geen kwestie van óf-óf. Gemeenschap en individu gaan samen, wisselen elkaar af. Maar spanning blijft er altijd, want wat is de juiste balans? Als er in de toekomst een gebouw komt voor Nijkleaster, zal dat ook spannend worden: hoe bied je zowel voor het individu als voor de gemeenschap genoeg plek?’

VI. BEZINNEN KAN OVERAL, MAAR IN FRYSLÂN NOG BETER

Hinne, lachend: ‘Klopt.’

Sietske: ‘Jorwert heeft absoluut meerwaarde. Het platteland, dit landschap... Als je je hier bezint, voel je de adem van de Heilige Geest om je heen. Je leeft hier met de seizoenen. De lucht, de ruimte, de natuur - dat doet wat met je.’

Hinne: ‘Jorwert ligt midden in Fryslân, maar toch voelt het voor veel mensen - en ook voor onszelf nog vaak - als het eind van de wereld. Mensen raken verstild als ze hier naartoe rijden. Jorwert en omgeving hebben een zekere x-factor, een betoverende werking. Zeker, mede dankzij Geert Mak. Maar je kunt het net zo goed andersom stellen: waarom koos Geert Mak juist Jorwert om zijn boek over te schrijven? En waarom is juist vanuit de kerk van Jorwert dit gebied in het verre verleden gekerstend?’

Sietske: ‘Wij zijn met Nijkleaster in Jorwert uitgekomen zonder vooropgezette bedoeling. Voor ons gevoel werden we hier steeds opnieuw naartoe getrokken. Achteraf is het een plus.’

Sigillum ecclesiae s. radbodi jorwert
Het zegel van de kerk van Jorwert. Op de rand staat in het Latijn: Zegel van de kerk van de Heilige Radboud te Jorwert. Op de afbeelding staat de heilige Radboud (bisschop van Utrecht, 899-917) als bisschop afgebeeld. Hij wordt geflankeerd door twee koppen van everzwijnen. De oude naam van Jorwert luidt ‘Ewerwert’, dat afgeleid is van everzwijn. De uil op de hand van Radboud staat symbool voor zijn wijsheid.

*Ontwerp: Heraldisch Atelier Bultsma
Idee-ontwikkeling: Nijkleaster en Stichting
Alde Fryske Tsjerken (afdeling Jorwert)*

HET ABC VAN NIJCLEASTER

Nijkleaster vormt (het begin van) een nieuw klooster (nij-kleaster) in Jorwert. De doelstelling is om een plek te creëren waar mensen zich in alle rust kunnen terugtrekken om tot bezinning en op adem te komen. Tegelijkertijd zal het een plaats zijn waar mensen elkaar kunnen ontmoeten in liturgie en gesprek, studie en werk, plezier en recreatie. Zo kan in 'Nijkleaster' gezocht worden naar nieuwe wegen voor het evangelie en er wordt een aandeel geleverd aan persoonlijke, kerkelijke en maatschappelijke vernieuwing. Het ABC van Nijkleaster.

A. KERK-KROEG-KLOOSTER

Qua gebouwen mikken we met Nijkleaster op een combinatie van kerk, kroeg en klooster in Jorwert. Met kerk en kroeg sluiten we aan op de oudste tradities van Jorwert. De kerk is het oudste gebouw van Jorwert (in de huidige vorm daterend uit de periode rond 1100), terwijl de herberg 'Het wapen Van Baarderadeel' de oudste bestaande dorpskroeg is van Fryslân. Het klooster als gebouw moet in de directe omgeving van Jorwert komen om deze combinatie mogelijk te maken. De ontwikkelingen voor een eigen kloosterpand zijn achter de schermen in gang gezet. Met de woorden kerk-kroeg-klooster gaat het over meer dan gebouwen alleen. Het gaat om samen-bidden, samen-eten-en-drinken, samen-leven.

B. STILTE-BEZINNING-VERBINDING

Qua werkvorm vormen de termen 'stilte, bezinning en verbinding' de rode draad van de Nijkleaster-programma's. Letterlijk gebeurt dit bij de kleasterkuier die, als het even kan, onderdeel is van al onze programma's. Tijdens de kleasterkuier lopen we het eerste deel in stilte. Aan het begin van het tweede deel krijgen de deelnemers een vraag ter bezinning mee die te maken heeft met het thema van de dag. In het derde en laatste deel wordt iedereen uitgenodigd om weer 'in verbinding' te gaan met anderen. We vragen elkaar dan naar onze gedachten bij de bezinning. Zo gaat het in Nijkleaster om bezinning op ons eigen leven, maar ook altijd in relatie tot God en elkaar.

C. DE INHOUDELIJKE DRIESLAG

Qua inhoudelijke filosofie is er sprake van de volgende drieslag: (1) een klooster 'als een dijk', (2) een klooster als aanvulling op het 'gemeentemodel' en (3) een klooster 'in context'.

1. EEN KLOOSTER ALS 'EEN DIJK'

In de Middeleeuwen bestond er een grote diversiteit aan kloosters in de Friese landen. Alleen al in het huidige Fryslân waren er meer dan 50 kloosters van verschillende kloosterordes. Hoewel deze kloosters een grote betekenis hadden in de middeleeuwse Friese maatschappij, was hun rol uitgespeeld in de tijd van de Reformatie. De Friese Staten vaardigden op 31 maart 1581 een besluit uit dat een einde moest maken aan alle Rooms-Katholieke praktijken, dus ook aan het kloosterleven. Priesters en monniken verloren hun ambt en status. De kloosters, inclusief de bezittingen, vervielen aan de Friese Staten. Die lieten alle kloosters, uitgezonderd enkele kerkgebouwen, met de grond gelijk maken. De kloosters waren bijzondere plaatsen in de middeleeuwse maatschappij. Het waren centra van geloof en geleerdheid,

van economische en politieke macht. Maar het waren vooral ook oases van rust en veiligheid in een wereld van oorlog en geweld, ziekte en strijd om te overleven. De kloosters vormden als het ware een dijk tegen het onheil van buitenaf. Ook letterlijk! De kloosterlingen speelden een grote rol in de strijd tegen het water en bij het aanleggen van dijken. Nijkleaster wil als een dijk zijn, een dijk tegen al het lawaai en de drukte die ons overspoelen in de huidige maatschappij. Nijkleaster wil zijn als een 'dijk die het land omvat, zoals een moederarm haar kind'. Hier kunnen mensen zich terugtrekken uit de drukte van het bestaan, van alle eisen en 'targets', van alle haast en 'deadlines'. Hier gaat het om onthaasting en 'mindfulness', om aandacht voor mens, natuur en voor onszelf. Hier worden we stil voor God.

2. EEN KLOOSTER ALS ALTERNATIEF MODEL VOOR EEN KERKELIJKE GEMEENTE

Toen de Staten van Friesland in 1581 alle Rooms-Katholieke praktijken verboden hadden en de kloosters lieten afbreken, kwamen de kerkgebouwen in handen van de protestanten en werden die geschikt gemaakt voor de protestantse eredienst. Ook al werden alle katholieke praktijken en kloosters verboden, de structuur van de parochies bleef gelijk. Het parochiemodel van de RK Kerk (iedere geografische eenheid een eigen kerk met priester) werd overgenomen door de protestantse gemeenten. De pastoor werd vervangen door een dominee. Het gevolg hiervan is dat tot op de dag van vandaag de kerkelijke gemeente

een territoriale grondslag heeft. De kerkelijke grenzen zijn geografisch vastgelegd en de gemeente wordt gevormd door de leden binnen dat gebied. Op zondag is de kerk open voor de eredienst en door de week zijn er tal van activiteiten in de gemeente. Zo is het gekomen dat er binnen de protestantse traditie nauwelijks of geen plaatsen zijn van gemeenschap en retraite.

Nijkleaster wil een aanvullend model aanbieden voor het gangbare kerkelijke gemeentemodel. Het wil een klooster vormen waar gemeenschap en gastvrijheid centraal staan. Waar je terecht kunt wanneer je dat nodig hebt. Een plaats bieden waar mensen ruimte vinden voor liturgie en ontmoeting, voor studie en werk, voor plezier en recreatie. Een plek waar je je verhaal kwijt kunt en 'op verhaal' kunt komen, ook wanneer je geen lid bent. Kortom Nijkleaster wil een plaats zijn van doorgaande gemeenschap en gebed.

3. KLOOSTER IN CONTEXT

Nijkleaster wil een klooster in Fryslân zijn. Het christendom heeft een lange geschiedenis in Fryslân. Sinds de tijd dat Bonifatius omkwam in de Friese landen in 754 is de relatie tussen de kerk en de Friese cultuur niet eenvoudig geweest. Het christendom bracht een nieuwe cultuurfase en kwam tegenover de Friese cultuur en godsdienst te staan. Tot aan de Reformatie in de 16e eeuw had Fryslân te maken met een Latijnse kerk. Daarna volgde de Protestantse kerk van de Statenvertaling, van geleerde hollandstalige predikanten. Te lang en te vaak hebben kerk en christendom de gelovigen in Fryslân vervreemd van de eigen taal en tradities.

Wij willen bewust omgaan met de Friese taal, cultuur en geschiedenis. Wij willen een oefenplek vormen voor kerkelijk en spiritueel Fryslân met aandacht voor liturgie, taal, cultuur, geschiedenis, muziek, poëzie en politieke strijd.

Nijkleaster wil zich bewust zijn van plaats en tijd. Wij willen geworteld zijn in Jorwert. We willen ons rekenschap geven van de Friese geschiedenis, taal en cultuur. Een oefenplek voor kerk en klooster-zijn in de eigen context. Hoewel identiteit belangrijk is als basis voor ons klooster, zijn gemeenschap en diversiteit niet minder belangrijk. Dat impliceert dat we altijd open staan voor anderen. Onze eigenheid wordt begrensd door onze gastvrijheid. Maar we gedenken de uitspraak van Ghandi :

"Ik wil geen huis dat aan alle kanten ommuurd is en ik wil geen dichte ramen. Ik wil dat de culturen van alle landen zo vrij mogelijk door mijn huis blazen. Maar ik weiger door een ervan omver geblazen te worden."

Mahatma Gandhi (1886 - 1948)

Nijkleaster staat in de context van een eeuwenoude protestantse traditie. Tegelijk willen we oecumenisch in het leven staan. En bovendien beschikbaar zijn voor alle pelgrims, van welke snit dan ook. Het accent op de Friese eigenheid heeft niet de bedoeling om andere culturen en identiteiten uit te sluiten. Integendeel, identiteit en diversiteit horen bij elkaar. Wij willen oog en oor hebben voor de eigenheid van anderen.

Iepenje my

Iepenje my foar jo goedens,
en reitsje my oan.

Iepenje myn eagen foar jo goedens,
en reitsje my oan.

Iepenje myn ferstân foar jo goedens,
en reitsje my oan.

Iepenje hert en siel foar jo goedens,
en reitsje ús oan.

(Openingsgebed Nijkleaster:

Open mij voor uw goedheid en raak mij aan.)

‘HET VOELDE ALS THUISKOMEN’

Bezoekers van Nijkleaster maken mooie dingen mee. De drieslag stilte, bezinning en verbinding slaat bij veel mensen aan. Verschillende mensen laten in de kerk of op de website van Nijkleaster een reactie achter. Op deze pagina's een greep uit de reacties - vanwege de privacy doen we dit anoniem.

“ Wij hebben de woensdagochtend in Nijkleaster als zeer bijzonder ervaren. Het komt steeds weer in onze gedachten en gesprekken terug. ”

“ Wat een prachtige middag had ik bij jullie! ik heb meegedaan met de kuier en kreeg (naar later bleek) een zeer bijzondere wandelstok mee! Ik was zeer geroerd door alles - het voelde 'als thuis-komen'. Ik vind dit zo'n bijzonder initiatief waar ik voor mijn gevoel mijn hele leven al naar gezocht heb. Bedankt! ”

“ Juster meidien oan de kuier. Tige bysûnder.
It moarnsgebet, kofjedrinke, kuierje: stil, wurden
oertinke en mei ien oprinne. Ôfslútend in brochje mei
té of kofje. Ien fan de dielnimmers hie in boek by har
oer Iona en hat in gebet foarlêzen oer cornflakes. ”

Oh lord, may we not be like cornflakes:
brittle, thin and crunchy -
but like porridge: warm and comforting,
and full of natural goodness.
Prayer after the meal:
Lord, may we not be like porridge:
stiff, stodgy and difficult to serve -
but like cornflakes:
crisp, fresh and ready to serve.

“ Lieve mensen,
Nijkleaster is voor mij zo ver weg,
maar ik kom wel weer. Ik heb het
als heel bijzonder ervaren. ”

“ Dag beste
Nijkleastergangers,
Vanochtend hebben we
kennismemaakt met de
Nijkleaster woensdagoch-
tend, en het als bijzonder
verrijkend ervaren. ”

Een deelnemer aan Nijkleaster Pinkster Paad:

“ Tijdens de derde dag van de tocht, tussen Wommels en Jorwert, holde
een aantal koeien naast ons mee naar de hoek van hun weiland, om daar
dicht bij elkaar staand naar ons te kijken. Toen we verderop een hek passeerden,
liet een van de schapen haar soortgenoten even achter zich en rende ons
enthousiast tegemoet. En net voor Jorwert liepen we tussen paarden door,
die ons, half op hun hoede, half nieuwsgierig, in zich opnamen. Die weder-
kerigheid in de ontmoeting / verbinding met de natuur raakte me. Ik dacht
aan wat mijn vader me leerde: je hoeft niet ver weg te gaan om iets
bijzonders te zien; je hoeft alleen maar goed te kijken. ”

Door Erik Betten

OVER DE KLOOSTERGESCHIEDENIS VAN OLDECLOOSTER NAAR NIJCLEASTER

Bij alle activiteiten van Nijkleaster brandt het kloostervuur. Dat vuur is bij de opening van Nijkleaster aangestoken op de plaats van het voormalige cisterciënzer klooster Bloemkamp - beter bekend als Oldeclooster. Hardlopers hebben het vanaf die plaats, een paar kilometer ten oosten van Bolsward, naar Jorwert gebracht. Met het kloostervuur drukt de gemeenschap van Nijkleaster uit dat ze niet de eerste is. Dat ze nieuw-klooster wil zijn mét ruimte voor het waardevolle uit de traditie. Maar waarom is juist Oldeclooster gekozen als 'vertrekplaats'? En wat moeten we verstaan onder de Friese kloostertraditie?

Het verhaal van Oldeclooster illustreert op een ingrijpende manier hoe verschillend je naar de gebeurtenissen in het verleden kunt kijken. En hoe je dan toch allemaal gelijk kunt hebben. Je kunt Oldeclooster zien als baken van geloof en geestelijke ontwikkeling, Oldeclooster als martelveld van wederdopers, Oldeclooster als economisch succesverhaal, Oldeclooster als sfeervolle plek van herinnering.

Hoe je perspectief ook is, de geschiedenis van Oldeclooster begon met de komst van de cisterciënzers naar Fryslân. Het eerste klooster van deze orde in

deze streken was Klaarkamp, bij Rinsumageast. Dat kreeg vorm vanaf 1163 en zou uitgroeien tot het grootste, rijkste klooster van Fryslân. Bloemkamp volgde in 1191 als zogenaamd dochterklooster van Klaarkamp. Ondanks die formeel ondergeschikte positie groeide ook Bloemkamp uit tot een van de omvangrijkste kloosters van Fryslân. De naam Bloemkamp (Campus Floridus) was de eerste, officiële naam. De tweede naam Oldeclooster kan pas in zwang zijn gekomen met de stichting van het bijbehorende vrouwenklooster Aula Dei (woning van God) bij Scharnegoutum in 1233. Dat ging in de volksmond Nijeklooster heten.

KLOOSTERLEVEN

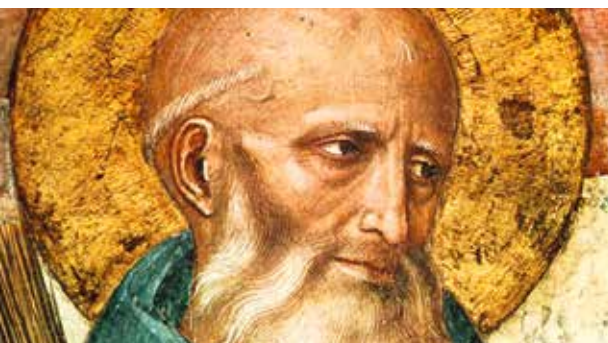
Voor we verder in de historische verwickelingen duiken, een korte toelichting op het leven in zo'n middeleeuws klooster. Het was in de twaalfde eeuw een nieuw fenomeen op Friese bodem: geestelijken die beloofden in armoede, kuisheid en absolute gehoorzaamheid aan hun kloosteroverste te zullen leven. De monniken en nonnen legden zich geheel toe op het bidden en werken, waarbij de nadruk op het eerste kwam te liggen. Door het koorgebed op de voorgeschreven tijden van de dag - lauden, priem, terts, sext, none,

verspers, completen en 's nachts de metten - golden de kloosterlingen in de middeleeuwse samenleving als degenen die het dichtst bij God stonden.

De meest gevolgde kloosterregel was die van Benedictus van Nursia. Van hem is het devies *ora et labora* (bid en werk) bekend. Dat werken zag Benedictus als wezenlijk onderdeel van het kloosterleven. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat monniken door handwerk in hun eigen onderhoud zouden voorzien, maar in de praktijk waren het zogenaamde lekenbroeders die het zware werk op het land deden. Bij de cisterciënzers, maar ook bij andere ordes, werkte die tweedeling in de kloostergemeenschap uitstekend. Een kleinere kern van koormonniken - vaak van voorname afkomst - wijdde zich helemaal aan het koorgebed en administratieve taken, terwijl een grotere groep van lekenbroeders het almaar groeiende grondbezit exploiteerde.

ECONOMIE

Kloosters waren booming in de periode tussen 1150 en 1250. In een eeuw tijd ging Fryslân van één naar vijftientig kloosters. Het is voor historici verleidelijk om de geschiedenis van de Friese kloosters vrijwel uitsluitend in economische en waterstaatkundige termen te beschrijven. Belangrijke bronnen die we hebben zijn immers de sporen in ons landschap, en bijvoorbeeld de inventarisatie die de Staten van Fryslân na de Reformatie maakten van het kloosterbezit. Verder komen we de kloosters tegen in de kronieken, maar meestal als er iets mis was. Vanwege de nauwe familiebanden tussen abten en Friese adel raakten kloosters nogal eens verzeild in de vetes die laatmiddeleeuws Fryslân kenmerkten. Kortom, wie afgaat op wat er nog wél over is, dreigt de kloosters te reduceren tot vroege voorbeelden van economische rationalisatie en grootschalig waterbeheer en tot bemoeizuchtige machtscentra.

Benedictus van Nursia

Wie beter kijkt, ontdekt de betekenis van de stilte. Wat valt er immers te melden als alles op rolletjes loopt? Die enorme groei in de eerste eeuw van kloosterleven in Fryslân verradt indirect ook veel van een spirituele honger in de samenleving van die tijd. Niet voor niets is de deelname van Friezen aan de kruistochten op zijn hoogtepunt kort na 1200. Met de cisterciënzers kwam ook de baksteen naar Fryslân. De talrijke romaanse en gotische bakstenen kerken in het Friese landschap vormen net zo goed de zwijgende getuigen van een periode waarin kerk en klooster eerst en vooral als spirituele centra golden, geestelijke bakens waarop men in het harde dagelijkse bestaan kon blijven koersen.

OLDECLOOSTER

Terug naar Oldeclooster. We zijn in de gelukkige omstandigheid dat er nog een kroniek van dit klooster zelf bewaard is gebleven, geschreven door de laatste abt, Thomas van Groningen. Voor Nijkleaster is

onder meer van belang dat er een oude band met de kerk van Jorwert blijkt te zijn. Die kerk, gesticht door de bisschop van Utrecht, ging kort na 1200 over van het bisdom naar het klooster. Daarmee kreeg de abt van Oldeclooster het recht om de priester van de kerk van Jorwert te benoemen.

Dat Oldeclooster een goede reputatie gehad moet hebben, blijkt uit het enorme grondbezit. Oldeclooster was het rijkste, grootste klooster in de Zuidwesthoek van Fryslân. Maar in het geval van Oldeclooster was dat niet alleen dankzij schenkingen. De ligging van het klooster aan het uiteinde van de droogvallende Middellzee maakte landaanwinning zeer aantrekkelijk. De bisschop gaf het klooster het recht op het droogvallende land, wat het klooster economisch een vliegende start bezorgde.

Maar schenkingen zullen toch veel hebben bijgedragen aan het grondbezit. Wie zijn zielenheil veilig hoopte te stellen, schonk land of geld aan een klooster, zodat die voor de schenker zouden bidden. De reputatie van een klooster woog daarbij zwaar mee. Cisterciënzers golden in de bloeitijd van de twaalfde eeuw als uiterst toegewijd. In later

eeuwen namen bijvoorbeeld franciscanen en dominicanen die positie over, wat bijvoorbeeld de imposante omvang van de Grote Kerk in Leeuwarden (dominicaans) en de Broerekerk in Bolsward (franciscaans) verklaart. Het zijn overigens de enige kloosterkerken die Fryslân nog over heeft.

DE GEBOUWEN

Hoe heeft Oldeclooster eruit gezien? Dat valt uit bodemonderzoek en oude afbeeldingen niet goed af te leiden. Voor een ordentelijk kloosterleven waren verschillende ruimtes in elk geval onontbeerlijk. Naast de kerk zelf waren dat de kapittelzaal, de refter, de slaapvertrekken en werkruimtes als de bakkerij en de keuken, geordend in een vierkant rondom de voor leken afgesloten kloosterhof. Dat waren niet meteen stenen gebouwen. In 1234 is er sprake van de wijding van een stenen kerk die het nog zonder stenen gewelf moest stellen. Een brand in 1312 maakte een dergelijke kerk wel mogelijk, inclusief tegelvloer, zo blijkt uit de kroniek. In 1443 werd er een abtshuis gebouwd, de plek waar de overste zijn contacten met de buitenwereld onderhield. Ook kwam er naast de sterke poort een armenhuis te staan.

Dat het eind vijftiende eeuw financieel goed zat met Oldeclooster, blijkt uit de vernieuwing van de kerk in 1476, de aanleg van een tuin in 1479 en een ziekenzaal en bibliotheek in 1480. Later kwam daar nog een boomgaard bij. Abt Thomas - toegegeven, misschien niet de objectiefste waarnemer - stelde in zijn kroniek dat 'er in heel Fryslân geen mooier klooster dan Bloemkamp was'.

In de kroniek van Winsemius uit de vroege zeventiende eeuw is wel een afbeelding te zien van Oldeclooster, maar dat is dertig jaar na de afbraak. Wie tegenwoordig een indruk wil krijgen van de sobere architectuur van de cisterciënzers, kan in Aduard (ook een dochterklooster van Klaarkamp) de voormalige ziekenzaal nog zien.

DE TRAGEDIE VAN 1535

Voor doopsgezinden heeft 'Oldeclooster' vooral een tragische betekenis. Dat heeft alles te maken met de gebeurtenissen in 1535. Het was de tijd waarin de belangrijkste protestantse beweging in Fryslân die van de wederdopers was. Een beweging die toen nog gedreven werd door de verwachting dat de wederkomst van Christus aanstaande was. Berucht is de inname van Münster, maar in diezelfde maanden verzamelden zich ook in Fryslân wederdopers om de wederkomst af te wachten. Dat maakte de autoriteiten zo nerveus, dat er militaire actie dreigde. Daarom bezetten de radicale gelovigen het versterkte Oldeclooster, overigens zonder

de monniken te deren. Stadhouders Schenk van Toutenburg belegerde de wederdopers, overmeesterde ze na een week en executeerde negenendertig mannen. De vrouwen zou in Leeuwarden eenzelfde lot wachten.

Hoewel de stadhouder de orde herstelde, bleek de Reformatie op de lange termijn onstuitbaar. In 1580 verklaarden de Staten van Friesland alle 'paapse' activiteiten en instellingen onwettig en vielen de bezittingen toe aan het gewest. Vanwege de oorlogsdreiging werden de versterkte kloostercomplexen in hoog tempo afgebroken en te gelde gemaakt. Oldeclooster,

dat al sinds een bezetting door Watergeuzen in 1572 verlaten was, trof hetzelfde lot.

Wie tegenwoordig de plek bezoekt, wordt geraakt door de rust. Twee boerderijen liggen er iets hoger in het weidelandschap. De slingerende weg, de onregelmatige percelen en de Kleasterfeart (kloostervaart) aan de achterzijde verraden nog iets van het verleden. Op de gevel van een van de boerderijen staat 'monnikenhuis'. Verder moet de verbeelding het werk doen. Gelukkig wordt het kloostervuur tegenwoordig in Nijkleaster, niet ver van deze plaats, weer brandende gehouden. Een nieuw klooster, een oude traditie.

God fan fier en hein ús heit

(Onze Vader)

1. God fan fier en hein ús Heit,
dat wy hilligje jo namme,
ûnder ús sa faak ûntwijd,
troch jo eigen bern beskamme.
2. Bûch de folken nei jo wet,
lit jo ryk op ierde komme.
Byn jo wil ús op it hert
en wy sykhelje ferromme.
3. Jou ús hjoed ús deistich brea
en ferjou wat wy misdiene,
sa't ek wy ferjûn ha, Hear,
al dy't skuldich foar ús stiene.
4. Lit oer ús gjin neare nacht,
lied ús net yn blyn begearen.
Binne wy yn duvels macht,
Hear, ferlos ús fan 'e kweade.
5. God fan fier en hein ús Heit,
wûnder heimnis is jo namme,
grut yn krêft en hearlikheid,
oant yn alle tiden. Amen

OP VERKENNING IN DE GREIDHOEKE

Door Arjen Bakker

Nijkleaster staat voor rust, bezinning, op adem komen. Precies ook de kwaliteiten die de omgeving de bezoeker te bieden heeft.

DE DORPEN

Jorwert ligt in de Friese Greidhoeke ('Weidehoek' zou de letterlijke Nederlandse vertaling zijn, maar die gebruikt niemand). Het is één van de oudste cultuurlandschappen van Nederland. Tussen de lijn Leeuwarden-Franeker en de Hemdijk van Sneek naar Bolsward liggen sinds eeuwen uitgestrekte weilanden, onderbroken door terpdorpjes. De ondergrond van knipklei (klei die is afgezet in brak water) is uitermate geschikt voor grasland en daarmee voor veeteelt. De handel in koeien en zuivelproducten bracht de streek welvaart, die goed terug te zien is tijdens een (lange) wandel- of fietstocht langs de meer dan twintig dorpen en buurtschappen. Zo staan in Boazum en Mantgum statige rentenierswoningen van rijke families als de Walta's, de Gerbrandy's en de Wiarda's. Ook hebben de meeste dorpen opvallend rijk aangeklede kerken, waarover elders in dit blad meer. Andere bezienswaardigheden: de gerestaureerde schoorsteen en ketelhuis van de in 1997 gesloopte zuivelfabriek van Easterlittens, de nog werkende watermolen aan de Bolswarder-trekvaart in Húns of de monumentale panden in

Spannum. Hier staan onder meer een authentieke school met dienstwoning, een voormalige kostschool en een naaischool. In veel dorpen is het klassieke dorpscafé nog in gebruik: 'Noflik Bergsma' in Easterein is erg bekend, net als 'Het Wapen van Friesland' in Easterlittens. Deze herberg was het middelpunt van de televisieserie 'De geheimen van Barslet'. In Jorwert zelf staat 'Het Wapen van Baarderadeel', op de plek waar al eeuwenlang een café is gevestigd.

NATUUR

De Vereniging Natuurmonumenten beheert in de Greidhoeke drie min of meer aaneengesloten gebieden: Skrok, Skrins en de Lionserpolder. Er is een fietsroute van 32 kilometer door de drie gebieden, maar wandelen of fietsen door één van de terreinen kan ook. Skrok ligt tussen Easterein, Hinnaard, Iens en Wommels. Het is een weidevogel-reservaat van bijna 90 hectare, waar grutto, kievit, tureluur en veldleeuwerik zoveel mogelijk ontzien worden door de boeren. Skrins wordt omringd door Hinnaard, Easterlittens, Britswert en Itens. Het is een laagte in het landschap waar de bodem nog zilt

is van de tijd waarin de Middelsee vrij toegang had. Op deze grond gedijen bijzondere planten als het goudkopje. In het voorjaar fourageren vogels zoals de kluut en het visdiefje er graag. In de Lionser-polder tussen Lions, Jorwert, Baard en Hilaard is bij ruilverkaveling 300 hectare toegewezen als weidevogelreservaat. Natuurmonumenten maakt het samen met boeren (particulier natuurbeheer) steeds aantrekkelijker voor vogels, onder meer door het waterpeil te verhogen. Het Jabikspaad - meer daarover elders in dit blad - loopt dwars door dit natuurgebied.

DE SLACHTEDYK

De inwoners van Noord- en Noordwest-Fryslân vestigden zich aanvankelijk op terpen, maar naarmate ze hun landbouw- en veeteeltareal uitbreidden ontstond ook de behoefte om grotere delen van het land tegen het water te beschermen. Zo tussen de tiende en de dertiende eeuw legden ze stukje bij beetje ook de Slachtedijk aan. Als officiële zeekering speelt de 42 kilometer lange dijk sinds de aanleg van de Deltadijk langs de Waddenzee geen rol meer. Hij wordt echter gekoesterd als beeldbepalend

Uniastate

Vanuit Jorwert gezien valt het al snel op: het silhouet in staal van Uniastate in Bears. Het kunstwerk van Beb Mulder verbeeldt op ware grootte het kasteeltje van de rijke familie Unia, dat in 1757 werd gesloopt. De stichting Tsjerke en Uniastate Bears maakte van het terrein - in eigen woorden - 'een cultuurhistorische belevenis'. „Je moet in ieder geval de belvédère-toren in de replica beklimmen”, zegt Laurens Spykstra van de stichting. „Dan valt alle stress van je af. Je ziet een gebied dat behoorlijk onaangestast is gebleven door de eeuwen heen. Als je het verkeer wegdenkt kun je je echt voorstellen hoe de Unia's hier destijds geleefd hebben.” In het kerkje uit 1100 (de toren is van 1200) heeft de stichting een expositie over Unia en de andere staten en stinzen die in Fryslân stonden - en hier en daar behouden zijn gebleven. Van Uniastate zelf staat alleen de toegangspoort nog overeind. „We geven uitleg over de architectuur, over hoe ze ingericht waren, hoe de tuinen eruitzagen, wie erin woonden...” Ook het verval van de macht van de Unia's en andere families komt aan de orde. „We leggen hier uit hoe Uniastate van een lust- een lasthof is geworden”, aldus Spykstra. Voor de kinderen is er een cultuurspeelplaats: een speeltuin van schots en scheef staande 'meubelen.'

Uniastate is doordeweeks open in april, mei en september van een tot vijf uur (in de weekeinden van tien tot vijf) en in juni, juli en augustus elke dag van tien tot vijf. Van oktober tot en met maart alleen op afspraak.

Mummies

Onder de Hervormde Nicolaaskerk in Wiuwert bevindt zich een grafkelder uit 1609, waarin timmerlieden in 1765 elf grafkisten ontdekten met daarin nog nauwelijks aangetaste lichamen. Ze waren op natuurlijke wijze gemummificeerd. Hoe dat precies kon, is nooit helemaal opgehelderd. In de eeuwen die volgden werden zeven mummies geroofd door geneeskunde-studenten uit Franeker en door Franse soldaten, maar de vier overgebleven lichamen zijn nog altijd te bezichtigen. Ze vormen dé toeristische trekpleister van Wiuwert. De kelder is open van april tot en met oktober: de eerste en laatste maand alleen 's middags tussen één en half vijf (niet op zondag), in mei tot en met september ook van tien tot twaalf 's ochtends.

cultuurhistorisch element, omdat hij - in de woorden van beheerder It Fryske Gea - op vele manieren het verhaal van de Friezen vertelt. De Slachte wordt bijvoorbeeld op tien plaatsen onderbroken door een zyl - een sluisbrug die dichtgezet kan worden met balken. Zij herinneren aan overstromingen, dijk-doorbraken en stormen, maar ook aan de agrarische welvaart. Vanuit ieder dorp moesten vee, boter en kaas over water naar de markten en waaggebouwen in de steden gebracht kunnen worden. Ook als natuurgebied is de Slachte belangrijk: in de bermen groeien veel bijzondere bloemen en planten, die voedsel en beschutting bieden aan vele vogels en andere dieren. Om de vier jaar - sinds de grote Friezenreünie Simmer 2000 - wordt op de dijk een hardloophwedstrijd en wandelevenement gehouden.

Langs de route presenteren de dorpen zich dan met muziek, kunst en cultuur.

BOLSWARD

Bolward is dé stad van de Greidhoeke. De stad kreeg in 1455 stadsrechten maar kende zijn bloeiperiode in de zeventiende en achttiende eeuw. De stad was lid van het Hanzeverbond en exporteerde de boerenproducten uit het achterland naar Holland en het buitenland. Zelf had het een bloeiende textielindustrie. De rijkdom die dat bracht is terug te zien in het stadhuis (1615, vergroot en verfraaid in 1765) en in de vele sjieke herenhuizen in het centrum.

In Bolsward staan het Titus Brandsmamuseum (zie kader) en het Gysbert Japicxhûs. Dit museum vertelt het verhaal van de grondlegger van de Friese letterkunde (1603-1666), een onderwijzer die het Fries tot cultuurtaal maakte. Verder besteedt het aandacht aan de geschiedenis van het Fries in het algemeen, aan meertaligheid in Europa en aan de traditie van de Friese taal en Vrijheid.

FRANEKER

Franeke staat vooral bekend om het Koninklijk Eise Eisinga Planetarium. Wolkammer Eise Eisinga bouwde tussen 1774 en 1781 een planetarium in zijn huis, dat nog altijd werkt en geldt als één van de belangrijkste rijksmonumenten van Nederland. In de stad liggen echter ook nog veel sporen van de Academia van Vrieslandt, de universiteit die van 1585 tot 1811 studenten uit heel Europa trok. Aan de universiteit werden vele protestantse predikanten opgeleid, waaraan in de Republiek grote behoefte was. Verder had de universiteit faculteiten medicijnen, letteren en rechten. In Museum Martena is een permanente expositie over de universiteit, met onder meer een indrukwekkende collectie professorenportretten. Ook het stadhuis uit 1591 is het bezichtigen zeker waard.

Titus Brandsmamuseum

„Voor bezoekers van Nijkleaster is het zeker interessant om bij ons het grotere kader te komen bekijken”, zegt Meindert Krijnsen van het Titus Brandsmamuseum aan de Grote Dijkakker in Bolsward. Op 30 september 2008 deelde ds. Hinne Wagenaar in dit museum zijn droom over een nieuw Fries klooster. „We hadden toen een wisselexpositie over de kloosters: hoe die vanuit de Middeleeuwen een grote bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van Friesland, onder meer bij de landontginning.” Uit die expositie is één paneel overgenomen in de permanente tentoonstelling. „Dat gaat over pater Titus Brandsma die volop bezig was de mensen bewust te maken van het belang van de kloosters. Hij gaf in de jaren dertig veel lezingen over wat de kloosters hebben klaargespeeld.”

De vaste expositie van het museum toont alle facetten van het leven van Brandsma: over zijn jeugd in en buiten Fryslân, over zijn betekenis als kloosterling, als rector magnificus van de Katholieke Universiteit Nijmegen, zijn verzet tegen het nationaal-socialisme en zijn gevangenschap in de Tweede Wereldoorlog, die eindigde met zijn overlijden in kamp Dachau in 1942. Het museum heeft diverse foto's en attributen van en over de karmelietenpater. Ieder seizoen is er daarnaast een wisselexpositie. „De gemiddelde bezoeker is drie kwartier tot een uur binnen”, weet Krijnsen. Individuele bezoekers kunnen tussen half maart en midden november van dinsdag tot en met zaterdag terecht tussen één en vijf uur 's middags. Groepen kunnen het beste van tevoren even bellen (0515 - 581799), dan kunnen ze een rondleiding afspreken.

Waar liefde woont

(naar psalm 133)

Dat heel mag worden mijn huis,
met al wie daar behoren,
vanouds en nieuw geboren,
gebleven of verloren -
dat heel mag worden mijn huis.

Dat groot mag zijn mijn hart
en zacht en toegenegen,
als bron uit God gekregen
tot overvloed, tot zegen -
dat groot mag zijn mijn hart.

Dat heel mag worden ons huis.
Dat groot mag zijn ons hart.

(tekst: Anneke Meiners)

NIJCLEASTER: VERBONDEN MET TSJERKEPAAD EN JABIKSPAAD

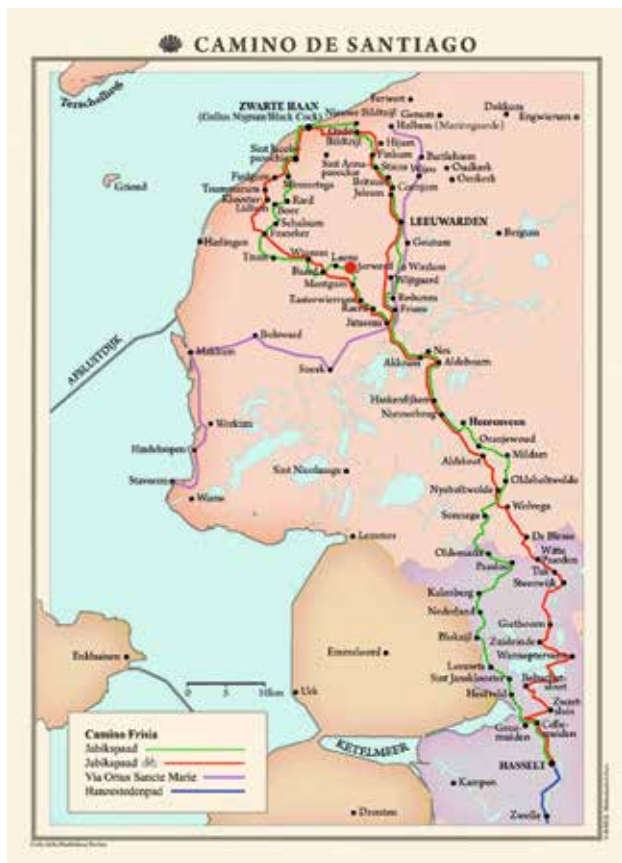

Stilte, bezinning, verbinding. Dat zijn de sleutelwoorden van stifting Nijkleaster. De stichting voelt zich nauw verbonden met twee andere Friese initiatieven voor rust en bezinning: Tsjerkepaad en het Jabikspaad.

„Als kerken hun deuren openen voor bezoekers, gaan de bezoekers ook open voor God en voor elkaar.” Dat zegt predikant Gerrit Groeneveld. Hij is naast predikant ook voorzitter van Stichting Tsjerkepaad. De organisatie stimuleert dat kerkgebouwen in Friesland de deuren open stellen voor het publiek tijdens de zomermaanden.

In 2013 bestond de organisatie 10 jaar. Meer dan 250 kerken in heel Fryslân stelden in het jubileumjaar hun deuren open voor publiek. Het is prachtig dat zoveel kerken open zijn, vindt Groeneveld. „Kerken horen open te gaan, het maakt deel uit van hun roeping om er te zijn voor iedereen. Kerken ontdekken weer wat het is om hun plaats in de gehele gemeenschap op te nemen. Om mensen die opgejaagd worden een plek van bezinning en rust te bieden, een plek om op verhaal te komen.”

„Open gaan wil veel meer zeggen dan alleen het openzetten van deuren”, aldus de predikant afgelopen zomer tijdens de opening van Tsjerkepaad in de Doelhofstjerke in Aldeboarn. „We merken dat steeds weer tijdens Tsjerkepaad: mensen gaan zelf open als ze in een kerk komen. Ze komen op verhaal. En dan komen de verhalen: over kinderen die gedoopt zijn, huwelijken die werden gesloten, geliefden die werden weggedragen uit de kerk. Mensen gaan open als ze in een kerkgebouw komen. Ze gaan ook open voor God. Vaak zien we dat iemand een plek zoekt voor bezinning. Een kaars wordt aangestoken, er wordt in stilte gebeden. Mensen gaan open voor God en voor elkaar. Heel bijzonder dat dit

Het Jabikspaad en de ligging van Jorwert

steeds vaker gebeurt, niet alleen op zondag maar ook door de week.”

In het tiende jaar van Tsjerkepaad was er extra aandacht voor kinderen. Scholen in Fryslân zijn gestimuleerd om met kinderen door de kerkgebouwen te lopen. Veel kinderen die in dorpen en steden wonen, zien bijna nooit een kerk van binnen.

Een andere activiteit in het jubileumjaar was dat er vanuit Wolvega, Jorwert en Franeker beziningswandelingen (Jabiksrûntsjes) werden georganiseerd vanuit de kerk. In Jorwert werd dit gedaan in samenwerking met Nijkleaster.

Tsjerkepaad trekt ieder jaar zo’n 40.000 bezoekers uit heel Nederland én uit het buitenland. Dat is prachtig maar niet het allerbelangrijkste, aldus Groeneveld „Het gaat niet om de getallen, het gaat om de gastvrijheid. Ook als er maar een paar mensen komen op een zaterdagmiddag is het goed.”

JABIKSPAAD

Het bezoeken van een kerk kan mensen tot rust brengen en zorgen voor bezinning. Datzelfde geldt voor het wandelen. Een wandeling geeft rust en ruimte, zeker door het prachtige Friese landschap. De Stichting Jabikspaad houdt zich volop bezig met wandelen als vorm van bezinning.

De route, opgezet tussen 1998 en 2000, loopt vanaf Sint-Jacobiparochie in Fryslân naar Hasselt in Overijssel. In Hasselt is aansluiting op het Hanzestedenpad. Het volgende doel is Maastricht, waar de wandelaars aansluiting hebben op de Pelgrimsroute naar Santiago de Compostela.

Het Jabikspaad is veelzijdig voor de wandelaars: het is een aaneenschakeling van geschiedenissen van de mensen die Noord-Nederland gemaakt hebben tot wat het nu is. Het pad begint in Sint-Jacobiparochie, dat zo’n vijfhonderd jaar geleden werd gesticht op een plaats waarvan de Romeinse letterkundige en politicus Plinius naar huis schreef: “Een erbarmelijk land, waar de bewoners wonen op terpen waar zij in hun hutten hun verstijfde ledematen verwarmen aan een vuur van gedroogd slik”.

Het pad eindigt bij de deftige koopmanshuizen in het prachtige Hanzestadje Hasselt. Het Jabikspaad loopt zowel door gebieden waar de veeteelt verheven is tot de hoogste productie ter wereld als door het veenplassengebied ten zuiden van de Linde, waar de oudste comfortabele

dakbedekking nog steeds wordt geteeld en gekoesterd.

Het Jabikspaad loopt ook nog eens door vier taalgebieden. De wandelaars kunnen onderweg zowel in het Nederlands als in het Fries, Bildts en Stellingwerfs worden aangesproken.

De route is, ter ondersteuning van beschrijving en kaart, in het veld gemarkeerd met een blauw vierkant waarop een gele wulk is geprojecteerd.

Over de route is veel geschreven, onder meer in Trouw. Een citaat van journalist Haro Hielkema: „Het Jabikspaad is geen route om “zomaar” te doen. Het is voorbehouden aan gedrevenen, aan volhouders en aan hen die innerlijke rust zoeken en die aan het eind ook zullen vinden. Maar bovenal is de tocht een ontmoeting tussen mensen uit verschillende landen, met verschillende talen, culturen en geloven. De route van St. Jacob staat daarom model voor de Europese eenwording. Zwarte Haan is dan ook niet alleen het einde van de wereld, het is ook het begin van de schepping. Misschien wel een keerpunt in je leven.”

‘HET ROOSTER VOOR VRIJWILLIGERS VLIEGT VOL’

Door Berber Bijma

Aan vrijwilligers geen gebrek in Nijkleaster. Verscheidene mensen helpen graag mee in het opzetten van programma's en bij het dagelijkse reilen en zeilen tijdens de verschillende activiteiten. Twee vrijwilligers over hun inzet en motivatie.

JELTJE KOOPMAN UIT JELLUM:

‘Ik zit graag aan het roer. Als er iets te organiseren en te besturen valt, ben ik erbij. Zo ben ik ook bij Nijkleaster betrokken geraakt. Ik was lid van de diaconie van de Protestantse Gemeente Westerwert, de kerkelijke gemeente die nauw betrokken is bij Nijkleaster. De Stichting Nijkleaster kwam bij ons met de vraag of we samenwerking zagen zitten en jong tot oud was daar positief over. Ik heb in de groep die de plannen verder uitwerkte, onze gemeente vertegenwoordigd.

Ik geniet van mijn AOW, dus ik heb een vracht aan tijd. Ik ben lid van de Kleasterried - het dagelijks bestuur van Nijkleaster - en heb gezegd dat ze mij ook voor andere activiteiten kunnen bellen als de nood aan de man is. Ik woon tenslotte dichtbij. Dus op een woensdagochtendwandeling of op een zaterdag spring ik ook weleens bij.

We hadden aanvankelijk nooit gedacht dat de belangstelling voor Nijkleaster zó groot zou worden.

Er komen bijvoorbeeld veel kerkenraden en kerkelijke groepen voor een bezinningsdag. Ze zijn welkom, zolang ze meegaan in het kloosterritme. Dat betekent: beginnen met een ochtendgebed, tussen de middag een stuk wandelen en aan het eind de dag afsluiten. Ook van vrijwilligers is er veel belangstelling, terwijl wij aanvankelijk nog waarschuwdan dat dat een groot probleem zou worden.

Nijkleaster is voor mij de kerk van de toekomst. Dat sprak me vanaf het begin aan: een gastvrije plek voor mensen die zoekende zijn. Ik vind het bijzonder dat Nijkleaster binnen de Protestantse Kerk de ruimte krijgt als pioniersplek.

Er kan veel in deze streek, dat helpt ook. Men is hier niet zwaarmoedig in het geloof. En voor de Protestantse Gemeente Westerwert is het prachtig dat Nijkleaster op ons pad gekomen is. Verandering doet goed; anders slaap je alleen maar in.’

MIEKE VAN HEIJKOP UIT HEERENVEEN:

'Als we dit in Friesland krijgen, dan doe ik mee. Dat was mijn gedachte toen Hinne Wagenaar op de Friese kerkendag, in 2012 in Heerenveen, een begeistert betoog over Nijkleaster hield.

Met een groepje leden van de Protestantse Gemeente van Heerenveen bezoeken we ieder jaar een klooster en dat vind ik altijd een bijzondere ervaring. Je wordt vanuit de drukte van alledag stilgezet.

Nadat ik me aanmeldde als vrijwilliger bij Nijkleaster heb ik meegedraaid in de organisatie van het Pinksterpaad, een pelgrimstocht van drie dagen van Stavoren naar Jorwert. Onderweg hebben we veel hartelijkheid en gastvrijheid ervaren met name bij de Protestantse Gemeenten van Gaastmeer en Wommels, die voor logies en maaltijden hebben gezorgd. Met de voorbereidingen zijn we in de winter en het voorjaar flink druk geweest, maar het

resultaat was geweldig. Je leest vaak negatief en somber nieuws in kranten, maar hier zagen we wat óók mogelijk is in deze tijd: de kracht die je samen hebt als mensen de handen ineenslaan.

Tijdens het Pinksterpaad hielden we het kloosterritme van ochtendgebed en avondgebed aan. Tussendoor liepen we. Met mensen uit heel Nederland. Ik vond het heel bijzonder en inspirerend. Een kippenvel-ervaring, niet vergelijkbaar met wat ik in andere kloosters heb meegemaakt. De combinatie van een kloosterritme, wandelen en bezinnen is een gouden formule. Blijkbaar spreekt dat ook veel vrijwilligers aan, want het rooster vliegt vol.

Ik heb een nogal druk bestaan en juist daarom doet het me goed mee te draaien in Nijkleaster. Ik vergelijk mezelf weleens met een elektrische fiets: er kan heel wat, maar zo nu en dan moet je even opgeladen worden. Nijkleaster is als het ware mijn oplaadpunt. Als ik er geweest ben, kan ik weer verder.

Het is mooi om te zien dat Nijkleaster een pleisterplaats is voor mensen die spiritueel zoekend zijn. De voorkerk van de Redbadtsjerke is een

mooie uitvalsbasis. Een kerkgebouw draagt toch bij aan de sfeer, als plek waar mensen eeuwenlang lief en leed gedeeld hebben. Ik geloof er zeker in dat er nog eens een eigen kloostergebouw komt. De bezieling is er, dan komen de financiën ook wel.'

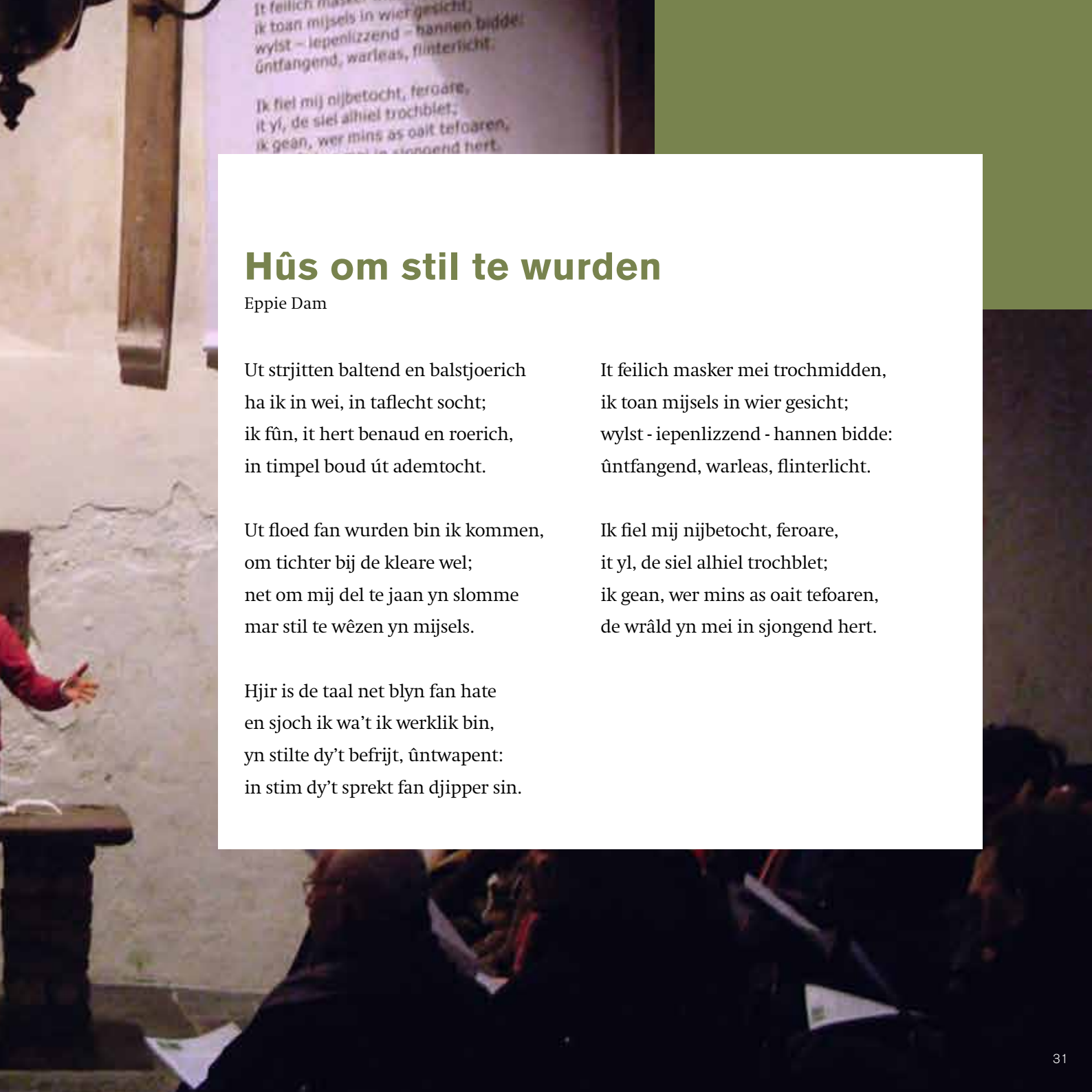

... mezelf een waar gezicht;
terwijl – geopend – handen bidden:
ontvangend, weerloos, vederlicht.

Ik voel me als herdacht, herboren –
het eelt, de ziel opnieuw doorbloed;
ik ga, weer mens als ooit tevoren,
de wereld anders tegemoet.

Eppie Dam

It feilich masker
ik toan mijsels in wier gesicht;
wylst - iepenlizzend - hannen bidde:
ûntfangend, warleas, flinterlicht:

Ik fiel mij nijbetoct, feroare,
it yl, de siel alhiel trochblet;
ik gean, wer mins as oait tefoaren,
de wrâld in sjongend hert.

Hûs om stil te wurden

Eppie Dam

Ut strjitten baltend en balstjoerich
ha ik in wei, in taflecht socht;
ik fûn, it hert benaud en roerich,
in timpel boud út ademptocht.

Ut floed fan wurden bin ik kommen,
om tichter bij de klearre wel;
net om mij del te jaan yn slomme
mar stil te wêzen yn mijsels.

Hjir is de taal net blyn fan hate
en sjoch ik wa't ik werklik bin,
yn stilte dy't befrijt, ûntwapent:
in stim dy't sprekt fan djipper sin.

It feilich masker mei trochmidden,
ik toan mijsels in wier gesicht;
wylst - iepenlizzend - hannen bidde:
ûntfangend, warleas, flinterlicht.

Ik fiel mij nijbetoct, feroare,
it yl, de siel alhiel trochblet;
ik gean, wer mins as oait tefoaren,
de wrâld yn mei in sjongend hert.

KERK, KROEG, KLOOSTER

Artijst impression Nijkleaster - fase 3

De drieslag kerk-kroeg-klooster is inhoudelijk belangrijk voor Nijkleaster. Het geeft op speelse wijze uiting aan de basisgedachte dat Nijkleaster als klooster-in-opbouw zich niet wil afzonderen van de ‘wereld’ maar zich juist wil verbinden met dorp en maatschappij. Hoewel er bij ‘traditionele’ kloosters een grote diversiteit bestaat in de houding tot en de verbinding met de maatschappij, overheerst het beeld dat men zich in een klooster verschuilt achter hoge muren en zich afzondert van de boze wereld. Nijkleaster wil expliciet in verbinding staan met de lokale kerkelijke (kerk) én algehele gemeenschap (kroeg).

KERK

De kerk van Jorwert (Radboud-kerk of Redbad-tsjerke) werd in 1970 door de toenmalige Hervormde gemeente overgedragen aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken (SAFT). Deze stichting beijvert zich voor het behoud van de oude Friese kerken. Steeds meer monumentale kerkgebouwen verliezen hun oorspronkelijke functie. De Stichting Alde Fryske Tsjerken wil voorkomen dat ze verdwijnen. Ze doet dat door in bijzondere gevallen rijksmonumentale kerken over te nemen van kerkelijke gemeenten en die te onder

houden. Daarnaast organiseert de stichting allerlei activiteiten om aandacht te vragen voor het (behoud van) cultureel en kerkelijk erfgoed in Fryslân. Voor meer informatie kunt u terecht op deze websites:

kerk.jorwert.nl

www.aldefrysketsjerken.nl

STICHTING ALDE FRYSKJE TSJERKEN

Logo Stichting Alde Fryske Tsjerken

Het Wapen fan Baarderadeel

Bij de oprichting van Nijkleaster in 2012 werd de kerk aangepast voor gebruik. De zogenoemde ‘voorkerk’ en de hal werden aangepast om groepen te kunnen ontvangen. Direct na deze eerste fase werd ook ingezet op het realiseren van ‘fase 2’. In die fase zal de voorkerk van Jorwert werkelijk verbouwd worden tot een gebruiksvriendelijke plek voor ontmoeting met een beneden ruimte voor inloop en een groepsruimte boven (‘de ferdjipping’). Zie hiervoor de afbeelding ‘Nijkleaster, fase 2’.

KROEG

De kroeg van Jorwert (Het Wapen van Baarderadeel) is de oudste dorpskerk van Friesland. Aan de ene kant is de kroeg ‘gewoon’ open als dorpscafé, aan de andere kant functioneert het ook als dorpshuis. Het Wapen van Baarderadeel vormt daarmee het sociale centrum van Jorwert. Nijkleaster wil daar graag bij aansluiten. De kleaster-maaltijden tijdens de kleaster-dagen worden

genuttigd in deze herberg. Maar ook tijdens momenten van ontmoeting en ontspanning wordt graag een overstap gemaakt naar de overkant van de straat.

KLOOSTER

Het bestuur van Nijkleaster werkt overigens gestaag verder aan de plannen voor fase 3: een eigen klooster-pand. Zijn de activiteiten anno 2014 vooral nog gericht op dagen en dagdelen, de grote droom is gericht op het ontvangen van gasten in een eigen klooster. De afbeelding ‘Nijkleaster fase 3’ verbeeldt deze droom.

Nijkleaster zal dan in eerste instantie een kleine gemeenschap van vaste bewoners huisvesten. Naast de kerkelijke gemeente vormt deze gemeenschap de dragende factor binnen Nijkleaster. Daarnaast wordt er ruimte gecreëerd voor het verblijf van vrijwilligers en voor de gasten van Nijkleaster die een weekend of week in het

klooster verblijven. Het klooster zal dus woonruimte bieden aan de vaste gemeenschap (inclusief de predikant van de kerkelijke gemeente), voor vrijwilligers en voor gasten. Daarnaast zullen er faciliteiten zijn als: een huiskamer, een (woon)keuken, een bibliotheek, een atelier/creatieve ruimte en groeps-ruimten. In de huidige plannen wordt ook ruimte voorzien voor een grote (groente)tuin en het houden van dieren op kleinschalige wijze (kippen en schapen).

Zo hopen Kerk, Kroeg en Klooster gezamenlijk een plek te worden waar mensen zich in alle rust kunnen terugtrekken om tot bezinning en op adem te komen. Tegelijkertijd zal het een plaats worden waar mensen (bewoners, gasten, gemeenteleden en dorpbewoners) elkaar kunnen ontmoeten in liturgie en gesprek, studie en werk, plezier en recreatie.

Artist impression Nijkleaster - fase 2

EFFATA: GA OPEN!

Bij de opening van Nijkleaster - oktober 2012
- hield ds. Hinne Wagenaar een rede met
als titel Effata: Ga open! Hij preekt over
Marcus 7: 31-37, over de genezing van een
dove en 'gebrekkige' man.

Bêste minsken, beste mensen

Het vervult ons met grote vreugde dat we dit moment
meemaken: de opening van Nijkleaster. Een eerste begin,
een eerste kleine stap weliswaar, maar desalniettemin
een doorbraak. Een doorbraak in een tijd van crisis en
somberheid in het denken over kerk en maatschappij. Een
opening naar het zoeken van een klooster als een dijk die
bescherming biedt tegen de bedreigingen van vandaag de
dag. Een opening in het protestantse denken over kerk-zijn,
niet alleen gericht op de locale, territoriale gemeente. Een
opening naar kerk en klooster-zijn in de eigen context,
yn ús gefal de Fryske kontekst. Met andere woorden:
deze pioniersplek is werkelijk een plek om te pionieren.
Een proeftuin op diverse onderdelen!

Als we het over een doorbraak hebben en een nieuwe
opening, dan is het goed om nog eens nauwkeurig te
kijken naar het Bijbelgedeelte dat we vandaag hebben
gelezen. Jezus heeft, na menig conflict, Israël voor een
tijdje verlaten. Hij komt terecht in Tyrus en Sidon waar
hij in aanraking komt met een niet Joodse, een Syro-
Fenicische vrouw. Zij opent Jezus de ogen voor het leven
en de noden van mensen buiten zijn eigen religieuze
groep.

En direct na dat verhaal is Jezus in het over-Jordaanse gebied Dekapolis,
opnieuw in niet-Joods gebied. Hij gaat ons voor over de grenzen heen,
voorbij de eigen godsdienst of religieuze stroming. Ze brengen daar
iemand bij hem die doof is en stom. Doofstom maar, zoals we goed weten,
beslist niet dom. Deze mens was, zeker in die tijd, buitengesloten. Want
niet kunnen horen en spreken is buitengesloten zijn van communicatie,
één van de wezenlijke kenmerken van mens-zijn. En de man krijgt geen
naam in het verhaal. Omdat hij buitengesloten is van communicatie?
Hij hoort niet en wordt niet gehoord: en heeft dus geen naam. Of heeft
hij geen naam omdat het verhaal in wezen over ons, de hoorders gaat?
Dat wij die mens zijn...?

Want laten we eerlijk zijn, op welk niveau kunnen we zelf horen, en op
welk niveau spreken? Hoe vaak zijn we doof en spreken we gebrekkig?
Natuurlijk... wij kunnen horen en verstaan, wij kunnen communiceren.
En hoe goed of slecht kan ik niet voor u bepalen, we verkeren ieder in de
eigen fase van ons bestaan. We hebben ons eigen levensverhaal met daarin
onze kwaliteiten en groei, ons tekort en verlangen. Want ook al hebben de
meesten van ons geen gehoorstoornis of spraakstoornis, toch kunnen we
verlangen naar een ander niveau van horen, een ander niveau van spreken.

In ons gewone dagelijkse bestaan gaat het spreken en horen maar door en
door en door. Hoeveel woorden vloeien ons niet uit de mond? En hoeveel
impulsen komen er op een dag niet binnen via ons gehoor? Hoeveel lawaai,
gebral, reclame, hardheid? En hoeveel daarvan doet er echt toe? Hoeveel
onzin spreken we niet. Hoe plat, scherp of onbenullig en wreed?

Beste mensen, te vaak ontmoeten we mensen en praten over van alles en
nog wat, zonder echt te communiceren. En hoe lastig is het om te goed te
communiceren met je partner, met je kinderen. Hoe vaak moeten we de

verhalen van ouders niet aanhoren die gaan over iedereen behalve onszelf? Kunnen we luisteren en de woorden verstaan? Kunnen we wijze woorden spreken? Of voelen we ons soms ook doof (hoe graag we ook willen luisteren) en stom (hoezeer we de juiste woorden zouden spreken)? Zo vaak voel ik me zelf ook doof bij het luisteren en gebrek-
kig in het spreken.

Het is een diep religieus verlangen om werkelijk te leren verstaan, ook achter de woorden. En om werkelijk te spreken met wijsheid en gezag. Om dieper te verstaan en milder te spreken. Dat diepe verlangen kan vooral bestaan en ontstaan wanneer we ons gesloten voelen, opgesloten, afgesloten, ingesloten, uitgesloten. Op die momenten kan er ruimte ontstaan voor het gebed om aangeraakt te worden.

God zij dank zijn er dan mensen die aan dat gebed gestalte geven, voorbede voor ons doen. Deze doofstomme uit het Bijbelverhaal wordt bij Jezus gebracht en men smeekte hem om deze man de hand op te leggen, om aangeraakt te worden. Dat is wat! Wanneer je zelf zo geïsoleerd bent geraakt, dat je dat zelf niet meer kunt. Dat er mensen zijn die voor je smeken om aangeraakt te worden! Aangeraakt te worden door Jezus!

En Jezus raakt hem inderdaad aan. Aan oren en tong, letterlijk! Met spuw en al! Maar er gaat iets aan vooraf, zonder dat we het misschien opmerken. Denk erom, het gaat hier in staccato en in compacte vorm van 7 verzen over het leven van een mens. Ieder woord heeft betekenis. Er staat: Jezus nam de man apart, weg van de menigte. Dus dubbelop! (Jezus naam him fansiden, út 'e

mannichte wei). Het heil van Godswege overkomt ons niet zomaar. Daar moet je soms voor losgemaakt worden uit je context. Moet je apart genomen worden, los van de menigte waarbinnen je geen kant meer op kunt. Los uit het web waarin je vast zit, vastgelopen en opgesloten en niet meer goed kunt horen en spreken. Niet meer kunt functioneren. Los van die context waar je misschien wel letterlijk of figuurlijk ziek van bent (geworden).

Jezus nam hem apart, weg van de menigte. Dan hoeft je je oude masker niet meer op te houden, dan mag je je oude zelf loslaten en open staan voor genezing en vernieuwing, verandering en doorbraak. Want in de dagelijkse omgeving van je bestaan lukt dat vaak niet. Je moet er de tijd en de plaats voor zoeken en nemen. Soms moet dat voor je gedaan worden, en moet je als het ware gedragen worden. Soms moeten we gesleurd worden, omdat we zoveel weerstand koesteren tegen die verandering. Jezus sloeg zijn blik op naar de hemel, zuchtte diep en sprak: Effata, ga open! Een gebed en een gebod ineens! En de doorbraak gebeurde, een opening tot een nieuw leven. Het herformaten en opnieuw opstarten van de harde schijf. Het heil maakt deze mens heel!

Beste mensen, bij de opening van Nijkleaster bidden we om zo'n opening. Effata! Waarbij Jezus ons de handen oplegt, en we aangeraakt worden door God. Dat onze oren geopend worden, en onze tong los komt om werkelijk te horen en te spreken. Om niet horende doof te zijn, ziende blind, en sprekende dwaas te zijn!

We willen als Nijkleaster een plek bieden waar mensen de ruimte krijgen om even

apart te staan of te gaan. Een ruimte bieden los van de menigte. Nijkleaster wil ruimte bieden om je terug te trekken en te vragen om aangeraakt te worden door God (als je dat aandurft...). In Nijkleaster hopen we die ruimte te faciliteren. Om echt mens te zijn; om een mens te worden die echt kan horen, en woorden met wijsheid kan spreken. Voorbij de doofheid, de stomheid. Voorbij de berusting van het alledaagse.

Kijk, om Nijkleaster gestalte te geven moet er veel gebeuren. Er moet veel werk verzet worden. We hebben vrijwilligers nodig, we hebben uw voorbeden en bemoediging nodig, we hebben uw geld nodig (voor onze grote droom moet er echt meer dan een miljoen komen). Maar dat werk en het geld: het is allemaal bijzaak. Ja, u hoort het goed. Ook al is het belangrijk, het blijft bijzaak. Waar het werkelijk om gaat is een groep en beweging van mensen die dit diepe verlangen van de doofstomme kennen. Die weet hebben van hun eigen tekort, en verlangen om aangeraakt te worden en geopend te worden. En die vervolgens een heilzame ruimte willen bieden aan anderen in liturgie en werk, in plezier en ontspanning, in stilte en ontmoeting. Zoals uitgedrukt in de drieslag op onze website: 'stilte, besinning, ferbining'.

Dat is onze wens voor Nijkleaster. Niet alleen maar een opening als vandaag met een nieuw begin. Ook dat is geweldig. Maar het gaat om een opening op een ander niveau. Een doorbraak, een nieuwe opening. Een opening als gebed en gebod zoals alleen Jezus deze woorden kan spreken. Effata: Ga open!

Amen.

Nijkleaster

STEUN NIJKLEASTER / STYPJE NIJKLEASTER

Om de dromen van Nijkleaster te kunnen realiseren is (veel) geld nodig. Wij zouden het geweldig vinden als u ons werk steunt.

HOE KUNT U NIJKLEASTER FINANCIËEL STEUNEN?

Word stiper (donateur) of freon (vriend) van 'Nijkleaster'. Voor 25 euro bent u donateur; voor 100 euro per jaar wordt u vriend van Nijkleaster. Donateurs worden persoonlijk op de hoogte gehouden van de activiteiten van Nijkleaster. Voor onze freonen organiseren we jaarlijks een bijzondere bijeenkomst.

U kunt u opgeven door het geld over te maken op banknr. 54.14.18.440 (IBAN: NL 02 ABNA 0541 41 8440) t.n.v. Stifting Nijkleaster, onder vermelding van 'donateur' of 'vriend'. Uiteraard kunt u ook een willekeurig klein of groot bedrag overmaken op de rekening van 'Nijkleaster'.

MEER INFORMATIE?

Neem contact op via info@nijkleaster.nl of via a.berends@nijkleaster.nl (Akke Berends-Koopmans)

COLOFON

Deze brochure is een uitgave van Stifting Nijkleaster.

www.nijkleaster.nl
info@nijkleaster.nl
Ewerwert 5, Jorwert

Redactie:
Arjen Bakker, Eric Betten, Berber Bijma,
Gerko Last, Hinne Wagenaar.

Foto's:
Anne Droogsma, Wiep Koehoorn,
Dio van Maaren, Anne Terpstra,
LC/Niels Westra, Nijkleaster.

Opmaak:
Studio Haaima, www.studiohaaima.nl

Druk:
Dekker Drukwerken Leeuwarden.
Al het drukwerk van Nijkleaster is gedrukt op CO2-neutraal geproduceerd papier dat is voorzien van het FSC keurmerk. Het drukwerk wordt gemaakt met Bio-inkten, hierin zijn plantaardige oliën verwerkt.

provinsje fryslân
provincie fryslân

Mede mogelijk gemaakt door de Provincie Fryslân

Stifting Nijkleaster
Jorwert

Ewerwert 5
9023 AV Jorwert

Adres Kerk
Sluftermanwei 4
Jorwert

email: info@nijkleaster.nl
www.nijkleaster.nl